تجاوز آمریکا و اسرائیل علیه ایران چه تاثیری بر راهبرد روسیه در خلیج فارس گذاشت؟

دکترین جدید مسکو در غرب آسیا

به روزرسانی دکترین روسیه برای امنیت دسته جمعی در منطقه خلیج فارس یکی از تازه‌ترین پیامدهای تجاوز غیرقانونی اسرائیل و آمریکا به ایران است. تازه‌ترین تغییرات در این سند که ریشه‌های آن به اواخر دهه ۱۹۹۰ بازمی‌گردد و نخستین بار در سال ۲۰۰۴ به صورت رسمی منتشر شد، به صورت مشخص بازتاب‌دهنده دیدگاه روسیه در مورد تحولات ناشی از تجاوز آمریکا و اسرائیل به ایران است. وزارت خارجه مسکو به صورت ویژه در سطر نخست بیانیه مطبوعاتی اعلام به روزرسانی جدید سند، به تجاوز علیه ایران اشاره کرده است و ضرورت بازنگری در سند را به دلیل این عنوان می کند که: «منطقه خلیج فارس همچنان درگیر یک وضعیت بحرانی حاد است که بر اثر تجاوزات مشترک آمریکا و اسرائیل علیه ایران به وجود آمده است.»

به نقل از ایرنا سرگی لاوروف، وزیر خارجه روسیه در مصاحبه‌ای با روزنامه ایزوستیا که روز جمعه منتشر شد با انتقاد صریح از سیاست‌های آمریکا و استفاده از عبارت «تجاوز غیرقانونی و بی‌دلیل آمریکا و اسرائیل به ایران» در این زمینه تأکید کرد: «ما تقویت گفتگو میان پادشاهی‌های عربی و جمهوری اسلامی ایران را مهم می‌دانیم و آماده مشارکت در آن هستیم. ما یک طرح امنیتی برای خلیج فارس داریم که اخیراً آن را به روزرسانی کرده و به شش کشور شورای همکاری خلیج فارس و تهران ارسال کرده‌ایم. ما گفتگو را تشویق خواهیم کرد. البته در درجه اول، لازم است که در آینده هرگونه روش نظامی به طور کامل حذف شود.»

اصل سند دکترین روسیه برای امنیت دسته جمعی در منطقه خلیج فارس یک طرح مفهومی کوتاه شامل یک مقدمه و ۴ اصل بنیادین و همچین چند گام اجرایی است. این گام‌های اجرایی در نسخه جدید به ۱۰ گام رسیده‌است.

تغییرات اصلی جدید در متن سند

هر چند در تمام نسخه‌های پیشین صلح در منطقه و عدم دخالت در امور داخلی یکدیگر به عنوان اصل اساسی همکاری جمعی برای امنیت در خلیج فارس مطرح شده بود، اما بعد از تحولات جنگ تحمیلی جاری، این بند به صورت ویژه خواستار تعهد برای جلوگیری از حضور نظامی کشورهای ثالث برای آسیب رساندن به کشورهای همسایه است. این دیدگاه جدید روسیه کاملاً با رویکرد جمهوری اسلامی ایران که خواهان جلوگیری از استفاده آمریکا از خاک کشورهای پیرامونی برای به خطر انداختن امنیت ملی خود بود، سازگار است. روسیه هربار به فراخور شرایط بین‌الملل، تغییراتی جزئی در این سند اعمال می‌کند که بازتاب دهنده شرایط وقت هستند. برای مثال در سند بازنگری شده سال ۲۰۲۱ بندی در مورد همکاری‌های پزشکی وجود داشت که بازتاب دهنده شرایط شیوع جهانی بیماری کرونا بود. یا در نسخه بازنگری شده ۲۰۱۹ پس از خروج آمریکا از برجام و آغاز کارزار فشار حداکثری که با اقدام آمریکا برای تشکیل یک ائتلاف بین‌المللی نظامی برای بازرسی و توقیف کشتی‌های ایرانی با عنوان «سنتینل» همراه شد، روسیه در سند دکترین خود به سرعت به این اقدام پاسخ داد. در آن نسخه آمده بود که «هرگونه حضور نظامی فرامنطقه‌ای باید تحت چتر و مجوز شورای امنیت سازمان ملل باشد» و ائتلاف‌های نظامی یک جانبه که بدون رضایت کشورهای منطقه یا مجوز سازمان ملل شکل می‌گیرند، غیرقانونی و مخل امنیت هستند.

تغییرات جدید نیز بازتاب دهنده شرایط منطقه پس از تجاوز نظامی آمریکا و اسرائیل به ایران هستند. مسکو دو تغییر بنیادین و یک عبارت اضافه در نسخه جدید سند (ژوئن ۲۰۲۶) نسبت به نسخه قبلی (۲۰۲۱) ایجاد کرده است که همگی به تحولات پس از جنگ مربوط هستند و به صورت مستقیم از تحولات پس از تجاوز آمریکا و اسرائیل به ایران ناشی شده‌اند.

نخستین و مهم‌ترین تغییر در سند اضافه شدن بند سوم به گام‌های اجرایی است. نسخه جدید سند یک عنصر کاملاً جدید را به این پیشنهاد اضافه کرده است. در بند جدید پیشنهاد «ثبت و تعهد رسمی به اینکه کشورهای خلیج فارس، قلمرو خود را در اختیار شخص ثالث برای انجام حملات علیه کشورهای همسایه قرار نخواهند داد» مطرح شده است.